

„Haibo igazából csak a beszélések révén tudja megélni a származását”

Kovács Bálint interjúja

Megjelent: hvg 360, 2025. 06.30.

Az elmúlt fél évben sokkal gyakoribbak lettek a rasszista megnyilvánulások Magyarországon, és bár ő már megszokta, amióta megszületett a kislánya, és ő is céltáblává vált, elkezdett rettegni – mondja Illés Haibo művész, akit a kínai egykepolitika éveiben Magyarországon szült meg és egy csecsemőotthonban hagyott a vér szerinti anyja. Melykó Richárddal közös, nem mindennapi produkciójukat nemrég láthattuk-hallhattuk.

Páros interjú.

Ismeretlen Anyatigrisek

Az OFF-biennále Budapest részeként mutatta be a Useless Galeri a Sanghaj utca című különleges „előadást”: a közönség három hangsetán vehetett részt, azaz három olyan hanganyagot hallgathatott meg a telefonján fülhallgatóval a Józsefvárosi Kínai Piac területén sétálva, amelyek valahogyan kötődtek ehhez a helyszínhez.

Az egyik hangseta címe Ismeretlen Anyatigrisek volt: ezt az Illés Haibo – Melykó Richárd-alkotópáros hozta létre, és Haibo feltételezett gyerekkoráról szólt: a kislányt a kínai egykepolitika éve alatt egy kínai nő szülte meg Magyarországon, egy csecsemőotthonban hagyta, majd hazautazott.

A magánéletben is egy (házas)párt alkotó Illés Haibóval és Melykó Richárddal erről a „feltételezett gyerekkorról”, a közös munkáról és a kínai örökségről is beszélgettünk.

hvg.hu: A legtöbb művészeti ágban csak áttételes a személyesség – egy regény szereplője hiába hasonlít az íróra, azért mégis csak egy regény karaktere –, de az olyan performanszokban, mint amiben például Haibo gyerekkoráról van szó, sokkal közvetlenebbnek, „igazibbnak” tűnik a személyesség. Mennyiben teszi ez élesebbé, kockázatosabbá a munkájukat?

Illés Haibo: Az *Ismeretlen Anyatigriseknél* fontos volt, hogy explicit és éles legyen. De nem az én hangomon hallható a történet, Vecsernyés Anna mondja el a narratív részeket – az én hangomon az egykepolitikáról szóló propagandaszövegek hangzanak el –: próbáltunk az élesség élén megmaradni. Persze sokan, akik nem ismerik a hangomat, azt mondták, megrázó volt ezt az egészet tőlem hallani. Célunk is volt megkérdőjelezni, hogy mi a valóság és mi a fikció.

Melykó Richárd: Általában is igaz a munkáinkra, hogy explicitek, de rájuk kerülnek olyan rétegek, amelyek nem az azonnali közvetlenséget erősítik. Tudatosan is ügyelünk rá, hogy maradjon valami köztünk és a befogadó között.

Melykó Richárd

©Túry Gergely

I. H.: Sokszor csak papírvékonyaságú ez a fal. De valójában úgysem tud meg rólunk semmit a befogadó, akármennyire saját magunkról beszélünk, akármilyen közel is engedjük őket.

hvg.hu: Az *Ismeretlen Anyatigrisekben* az ön saját élményeit hallgatják meg a hallgatók; miért fogalmaz mégis úgy, hogy nem tud meg önökről semmit a befogadó?

I. H.: Ezek csak feltételezések, elképzelések a gyerekkoromról, és nem is állítjuk, hogy ez lenne a valóság és az igazság. A hallgató annyit tud meg, amennyit én is tudok a dologról, de

ettől még nem érzem úgy, hogy többet megismernének a személyiségemből. Nem én mondom el, mit érzek mindazzal kapcsolatban, ami elhangzik, hanem a hallgató társítja hozzá a saját érzéseit. Nem is tartom annyira fontosnak saját magamat, hogy azt akarjam piederstálra emelni. Az a fontos, hogy a hallgatóban belül mi történik.

hvg.hu: A legtöbb hallgató alighanem azt feltételezi, hogy igaz mindaz, ami a csecsemőotthonról és a gyerekkoráról elhangzik. Valóban az?

I. H.: A csecsemőotthon igaz, hogy örökbe fogadtak, igaz. Amit tudok, más emberek elmondásaiból és rengeteg bürokratikus ide-oda vándorló papírból tudom. Például azt, hogy Sanghajból származom, csak az örökbefogadó anyukám mondta, de semmilyen papírra nincs leírva. Annyit tudnak, hogy a kínai állammal kellett egyezkedni, hogy lemondjanak rólam; csak feltételezés, hogy a vérszerinti anyám sanghaji, vérszerinti apukám meg egy Sanghaj-környéki faluból származik – de lehet, hogy fordítva van. Ezek az én szempontomból igazak, de néha összekavarodnak, torzulnak és változnak az emlékek. Például világ életemben hittem valamit, hogy mi a vérszerinti anyám neve, de most újabb papírokat találtam, és kiderült, hogy teljesen máshogy hívják.

M. R.: Feltételezett önéletrajziség alakult ki, miközben ezen a történeten dolgoztunk. Például megnéztük, hol is tartott a kínai egykepolitika a kilencvenes évek közepén, amikor Haibo született, és ezzel sakkoztunk.

©Túry Gergely

I. H.: Mindenki, akit a csecsemőotthonból ismerek, csak találgatja a múltját. Van, aki tud találkozni a vér szerinti családjával, de olyankor is marad rengeteg kérdés, amikre hosszú évek alatt kaphatna választ az ember a szüleitől. Egy-egy találkozó, egy-egy irat alapján esély sincs válaszokra. És ezzel tök jó játszani.

hvg.hu: Miközben kívülről ez korántsem csak játéknak hangzik: mindez akár súlyos traumát is okozhat valakinek.

I. H.: Kérdés, mennyire az identitásom része mindaz, ami ezeken a papírokon van. Igazából a testemet, a szememet és a nevemet örököltem, semmi mást. Ez sok is, de igazából nagyon kevés is ahhoz, hogy összetörjek valami olyasmitől, mint amikor kiderül, más a vérszerinti anyám neve.

hvg.hu: A séta során a hallgatónak többször is egy-egy falfelületet kellett néznie, miközben átgondol valamit, amiről a szöveg szólt. Az egyik felszólítás így hangzott: „Keress egy falfelületet, ami kitakarja a gyerekkori félelmeidet.”

I. H.: Mindig is azt gondoltam, nagyon szerencsés vagyok, amiért végül ennyire jó családba kerültem. Gyerekként az ember retteg, nehogy rossz helyre kerüljön. Sok ismerősöm, akivel ugyanott kezdtük az életet, teljesen más életutat járt be: tudom, hogy egy ilyen szerencsés helyzet bármikor megváltozhat. Mindig féltem attól, talán csak pillanatnyi állapot, hogy most ennél a családnál vagyok, és ez bármikor, egy szempillantás alatt megszűnhet. De gyerekkori félelmei mindenkinek vannak, és annak a gyereknek, aki éppen megéli ezeket, mind nagyon súlyosak. Nem lehet egymáshoz mérni a félelmeiket, még akkor sem, ha kívülről egyértelműnek tűnnének a különbségek. Az érzés ugyanaz.

*Az [OFF-Biennále Budapesten](#) bemutatott *Ismeretlen Anyatigrisek* hanganyaga [ide kattintva](#) bátran végighallgatható más helyszínen vagy akár otthon is.*

hvg.hu: Úgy érti, az ön egészen mély, egzisztenciális gyerekkori félelmei nem tekinthetők súlyosabbnak, mint egy átlagos kisgyerek félelmei mondjuk a kedvenc játéka elvesztésétől?

I. H.: Igen. Nagyon szeretném hinni, hogy ez így van. Többször előfordult, hogy barátaim úgy érezték, nekem nem is beszélhetnek a saját félelmeikről vagy nehézségeikről, ha nekem ilyen vagy olyan életem volt. De ez nem így van. Mindenkinek a maga tapasztalata a legsúlyosabb, épp ezért nekünk is ugyanakkora figyelemmel kell lennünk mindenki félelmeire. Nem hiszek abban, hogy bármilyen félelmet le kéne kicsinyíteni, mondván, „ja, csak ennyi? Máshol meg háború zajlik.”

hvg.hu: Sok esetben kérdés, mikor és hogyan szembesül a gyerek azzal, hogy örökbe fogadták, de gondolom, az ön örökségével – a testével, a szemével és a nevével – ez nem így volt.

I. H.: Sőt, maradtak barátaim is a csecsemőotthonból, jártunk ilyen közösségekbe is: ez mindig is az identitásom egyértelmű része volt. Imádom a *Kung Fu Pandában* azt a részt, amikor Po, a panda teljesen ledöbben, hogy az apukája, a liba örökbe fogadta. De hát ez egyértelmű: én egy óriási panda vagyok, mindenki más meg fehér liba.

hvg.hu: Magyarországon akad még némi gond a toleranciával. Mennyire tapasztalta ezt meg a saját bőrén?

I. H.: Nemrég hallottam azt a kifejezést, hogy „banán-emberek”: akik kívül ázsiaiak, sárgák, de ha kibontod, teljesen magyar az identitásuk. Nagyon disszonáns dolog ez: őket se az ázsiaiak nem fogadják be teljesen, se a magyarok. Hatalmas rátalálás volt ez a kifejezés, mert mindig is ezt éreztem. Azt tapasztalom, hogy az elmúlt időszakban sokkal nagyobb lett a rasszizmus mindenféle politikai döntés és a politika kommunikációja miatt. Mindennap kapok erről emlékeztetőt, és amióta van egy kislányunk, ez nagyon zavar. Én már megszoktam, de hogy a kislányunknak is beszólnak, azzal nem tudok mit kezdeni. Korábban annyira mindennapos dolog volt számomra, hogy esténként mindig mondtam is Ricsinek, hogy „ma hárman mondták”. De most már rettegek.

©Túry Gergely

M. R.: És tényleg sokkal gyakoribb lett csak az elmúlt néhány hónapban, fél évben. Azóta hihetetlenül felerősödött a köztereken, utcákon, a közlekedésen.

hvg.hu: Gyalázkodásokról van szó?

I. H.: Nem is feltétlenül arról, csak emlékeztetőkről, hogy hova tartozónak gondolnak. Nagyon szeretik például az ételeket emlegetni: pekingi kacsa, tavaszi tekercs és hasonlók. Aztán van, aki csak fitogtatja, hogy tud néhány japán szót, vagy próbál kínai szavakat mondani; nem is mindenki tudja, hogy értek magyarul, és úgy beszél rólam. És igen, vannak, akik beszólnak: bűdös kínai és hasonlók. Nem olyan kreatívak egyébként. Többet várnék el, ha már belefektetik az energiát.

M. R.: Ami nagyon feltűnő, az a többes szám használata. Hiába Haibóról beszélnek, mindig többes számban fogalmazzák meg, hiába áll ott egyedül: ti, ezek, ők.

hvg.hu: És a kislányuk is céltábla?

I. H.: Általában a „szaporodás” szót szokták használni. „Minek szaporodnak itt”, „Miért van belőlük ennyi”, vagy csak „Még egy, bazmeg.”

M. R.: Szó szerint így hangzott: „Szaporodtok, rohadékok.” És az ebben a szomorú, hogy Haibo igazából csak így tudja megélni a származását.

hvg.hu: Ezzel együtt büszkeség vagy inkább teher ez az örökség?

I. H.: Nagyon szeretem a nevemet. Azt jelenti, hogy a Tenger Hulláma. Ezzel nagyon tudok azonosulni, benne vannak a jó és a rossz részek is. De azt nem akarom, hogy a lányomnak ebből valami problémája legyen. Nem is tudom még, hogyan tudjuk majd megértetni vele, hogy ez miért zajlik így.

Illés Haibo

©Túry Gergely

hvg.hu: Az *Ismeretlen Anyatigrisek* után terveznek még a kínai örökség témájával foglalkozni?

M. R.: Az is inkább szembejött velünk: már megvolt, hogy a Useless Galeri projektjének *Sanghaj utca* lesz a címe, és ennek hatására kezdtünk el ezen a témán dolgozni, mivel Haibo állítólag Sanghajból származik. Nem döntöttük el szigorúan, hogy mivel fogunk vagy nem fogunk a jövőben foglalkozni. És mivel épp személyesen is érintettek vagyunk az örökbe

fogadás témájában – már elindítottuk a folyamatot Haibóval –, lehetséges, hogy ebből az irányból fogunk is még közelíteni a témához.

hvg.hu: A RAW című performanszokban foglalkoztak a kultúrpolitika visszásságaival is. Intézményrendszeren kívüli, független alkotókként mennyire érinti önöket, hogy a mostani kultúrpolitika nem éppen támogató?

I. H.: Mi még nem dolgoztunk akkor, amikor ez ne így lett volna, így nem nagyon van mihez hasonlítanunk a jelenlegi helyzetet. Hogy a helyzet borzasztó, az inkább akkor látszik, amikor külföldön dolgozunk, és látjuk, hogy akár ilyen is lehetne a kultúrpolitika.

M. R.: Egy-egy rezidenciaprogramon szinte részvétellel fogadnak bennünket. Pedig a mi generációnknak ezek a hazai körülmények már tényleg evidensek. Ami annyiból szerencsés, hogy a közeg nagyon összenő, mindenki nagyon közel van egymáshoz ezen a süllyedő hajón; ha egy vagy két lehetőség van, nem csoda, hogy mindenki ott van. Így mindenkivel találkozhatunk. Mint egy nagy család.

hvg.hu: Hogyan kezdődött a művészi együttműködésük?

M. R.: A Képzőművészeti Egyetemen ismerkedtünk meg; Haibo a látványtervező, én az intermédiára jártam, de áthallgattam színházra, mert akkoriban nagyon meguntam a képzőművészetet. Részben Haibo miatt is mentem oda, mert érdeklődtem iránta, és láttam inspiráló munkáit. Összejöttünk, és elkezdtünk közösen dolgozni; a kettő egy időben történt. Ráadásul berobbant a covid: még csak egy hónapja voltunk együtt, de akkor összeköltöztünk. Össze voltunk zárva egy térbe; akkor már dolgoztunk is.

©Túry Gergely

hvg.hu: Azóta is organikus és egyértelmű, hogy együtt akarnak dolgozni?

I. H.: Szoktunk külön is dolgozni, de azokkal a munkákkal párhuzamosan mindig dolgozunk közösen is. A szólózás egyikünket sem érdekli. A változatosság inkább abból ered, hogy mikor dolgozunk színházi térben, köztéren, galériában, mikor dolgozunk hanggal, tárgyakkal vagy mással.

M. R.: De az, hogy együtt dolgozunk, mindennek az alapja.